

Het Amsterdamse Bos

door

J. H. KUCHLEIN

Eerste Verslag

Analyse van een Soortenlijst (Lep.)*)

I

„Men mag niet verzuimen de ontwikkeling van deze waarlijk unieke omgeving mee te beleven”, zo schreef jaren geleden Dr Jac. P. THIJSSSE, doelend op ons Amsterdamse Bos. Maar deze en andere aansporingen ten spijt kunnen steeds minder Amsterdamse entomologen het Bos beschouwen als een terrein, dat voor serieus onderzoek in aanmerking komt. Zelfs een propaganda-uitgave van de Dienst der Publieke Werken van Amsterdam, getiteld „Het Amsterdamse Bos”, waarin op p. 19 wordt medegedeeld, dat „vrijwel alle in ons land voorkomende vlinders in het Bos te vinden zijn”, heeft hen niet tot andere gedachten kunnen brengen. Wie deze uitlating niet ernstig neemt, had ook elders gegevens kunnen vinden, die de voortreffelijkheden van dit gebied, zeker waar het de vlinders betreft, al doen vermoeden.

Zo publiceerde A. C. NONNEKENS de kevervangsten over 1948 (Mededelingen van het Centraal Instituut voor Floristisch en Faunistisch onderzoek in Groot-Amsterdam van de Afd. Amsterdam van de Kon. Nederl. Natuurh. Ver., no 8; deze mededelingen verschijnen jammer genoeg niet meer).

B. J. LEMPKE vermeldt in zijn *Catalogus Thymelicus sylvestris* Poda (*thaumas* Hfn.) en *Ennomos erosaria* Schiff. uit het Bos. In *Ent. Ber.* 13: 319 deelt hij mee, dat zijn dochter hem mét een bos wilgenkatjes een vijftal rupsjes van *Eupithecia tenuiata* Hb. bezorgde.

Meer dan dergelijke losse gegevens zeggen misschien de opmerkingen, die G. HELMERS Jr in zijn lepidopterologische mededelingen over 1951—52 (*Ent. Ber.* 14: 291) aan het Bos wijdt: „Thans reeds blijkt van hoeveel betekenis de aanleg van het Bos met de daaraan grenzende plantentuin voor de Amsterdamse fauna is”. Hij noemt dan enkele in het Bos gevangen soorten, die elders bij Amsterdam slechts éénmaal waren aangetroffen en vervolgt: „Andere soorten, bij ons zeldzaam of schaars, komen nu in veel grotere aantallen voor”.

Zelf schreef ik nog een (populaire) bijdrage in het boekje „Het Amsterdamse Bos — Van Cultuursteppe tot Bospark” (1947). Hierin noemde ik ietwat voorbarig en vrij zeker ten onrechte *Ceramica pisi* L. op grond van de vondst van een aantal rupsen als voorbeeld van een bosdier, dat zich had weten in te burgeren. Aan deze bewering voegde ik toen echter haastig toe: „Goed gefundeerde gevolgtrekkingen zijn thans echter niet te maken uit de beperkte gegevens, die ons ter beschikking staan”.

En ook nu, meer dan acht jaar later, laten de beschikbare gegevens nauwelijks een bewerking toe. Niemand heeft in de achter ons liggende periode het Bos grondig gedurende alle seizoenen en gebruik makend van de diverse vangmethoden doorzocht, maar de in de afgeloten tien jaar verzamelde gegevens

*) Deze lijst zal elders worden gepubliceerd.

doen nochtans een ontwikkeling vermoeden, die beslist eens de aandacht verdient. Bovendien zal het voortgezet en zo mogelijk degelijker onderzoek weinig méér aan het licht brengen over deze ontwikkeling, voor zover die zich in het verleden heeft voltrokken. Verder kan een analyse van de toestand op dit ogenblik als uitgangspunt dienen bij deze verdere aanpak.

Om toch een zo volledig mogelijk beeld te krijgen heb ik mij met de meeste Amsterdamse verzamelaars in verbinding gesteld. Zo werden mijn eigen gegevens vooral aangevuld dank zij het werk van G. HELMERS Jr., K. N. NIEUWLAND en L. F. A. WITMOND, terwijl ik verder vangsten en waarnemingen noteerde van E. DE BRUIN, W. HELLE, H. HUISMAN, D. DE JONGE, Dr W. J. KABOS, G. S. A. V. D. MEULEN, H. V. OORSCHOT, A. REKERS, H. V. ROSSUM, Daaf en Jos RUTING, H. J. L. T. STAMMESHAUS en A. WIGGELAAR. De Heer H. W. BOTZEN was door tijdsgebrek verhinderd met mij het door HELMERS in het Bos verzamelde materiaal, dat zich thans in zijn bezit bevindt, door te nemen.

Het was niet mogelijk meer dan enkele losse aantekeningen te bemachtigen over de periode vanaf de aanvang van de bebossing tot 1944. Verder ken ik niemand, die vóór de aanleg van het Bos de polders tussen Nieuwe Meer en Amstelveense Poel tot voorwerp van nauwgezet inventarisatiewerk heeft gemaakt. Aldus krijgt men bij het onderzoek al dadelijk met twee grote moeilijkheden te kampen:

a. de waarschijnlijkheid, dat sommige nieuwelingen zich al hadden ingeburgerd, toen in 1945 met de geregelde inventarisatie werd begonnen en b. de onbekendheid met de oorspronkelijke bevolking van het gebied.

II

Vooraf om een indruk te krijgen van de kwalitatieve veranderingen, die tengevolge van de aanleg van het bospark zijn opgetreden en van de omvang van het aantal soorten, dat (nog ?) als toevallige gasten wordt beschouwd, zijn de soorten van de lijst in twee groepen gesplitst, nl. in het autochthone en het allochthone element. Tot het autochthone element moeten dan maar die soorten worden gerekend, waarvan de elders bij Amsterdam opgedane ervaringen het aannemelijk maken, dat ze ook vóór de bebossing tot de inheemse bevolking van dit gebied hebben behoord. Bij de volgende beschouwingen moet men zich natuurlijk realiseren, dat het Bos, hoewel het fraai begrensd schijnt, moeilijk geïsoleerd te denken is van zijn omgeving, waarmee, omdat vele vlinders nu eenmaal weinig honkvast zijn, een voortdurende uitwisseling zal plaats hebben.

Bij de beantwoording van de vraag: Hoorde de soort hier voor de bebossing thuis of niet ? zijn de Amsterdamse soortenlijsten van LEMPKE & VÁRI (1941 : 179—205) een belangrijke gids geweest. Deze keuze is dan ook, zoals uit het voorgaande gebleken zal zijn, tamelijk arbitrair te noemen, vooral waar het de minder geprononceerde gevallen betreft.

Van het autochthone element alleen even een ruwe indeling, vergezeld van enkele voorbeelden. Zo worden dan onderscheiden:

1. Soorten, die vooral in relatie staan tot wilgen en populieren, bomen dus, die zich ook vóór de bebossing al in dit gebied bevonden. Het betreffen hier soorten, die men elders bij Amsterdam in het polderland eveneens kan vinden. Hierbij bijv. *Mimas tiliae* L. (weinig, alleen e.l.), *Laotboë populi* L. (e.l.) een

enkele maal op licht), *Harpyia furcula* Cl. (e.l.) *Cerura vinula* L. (e.l.), *Pheosia tremula* Esp. (nu en dan op licht), *Notodonta ziczac* L. (e.l.), *Lophopteryx capucina* L. (rupsen op *Salix* en *Tilia*, vlinders gewoon op licht), *Pterostoma palpina* L. (geregeld op licht), *Phalera bucephala* L. (e.l.), *Clostera anastomosis* L., *Aegeria apiformis* Cl., *Cossus cossus* L., *Apatele megacephala* F. (e.l., vlinders tegen stammen), *Zenobia retusa* L. (geregeld op licht, meer dan elders bij Amsterdam), *Earias clorana* L. (het voorbeeld van een soort, die aan het polderland de voorkeur geeft, waarschijnlijk, omdat daar vooral de geschikte wilgensorten te vinden zijn), *Scoliopteryx libatrix* L. (e.l. en e.p.), *Abraxas grossulariata* L. (e.l. en op licht), *Lomasipilis marginata* L. (gewoon; zie het onderzoekje van HELMERS (Ent. Ber. 14 : 290), waarbij hij vaststelde, dat de soort in het Bos 2 à 3 weken eerder verscheen dan in het poldergebied ten N.W. van Amsterdam, verder vergeleek hij de variabiliteit van de soort in deze beide gebieden).

Van de wilgekatjessoorten werden gevonden: *Agrochola circellaris* Hfn. (e.l.), *Cirrhia icteritia* Hfn. en *Citria lutea* Ström. Zie ook sub. III-2.

2a. Soorten, die vooral op de hooi- en weilanden (gazons) vliegen, bijv. *Maniola jurtina* L., *Coenonympha pamphilus* L., *Crambus hortuellus* L., *C. culmellus* L. en *C. tristellus* L.

2b. Soorten, die verband zullen houden met onze cultuurgewassen, bijv. *Pieris*-soorten, *Agrotis segetum* Schiff., *Mamestra brassicae* L.

3. Voornamelijk op terreinen met ruderaal- en akkeronkruidvegetatie waren te vinden: *Miana furuncula* Schiff. en *fasciuncula* Hw., *Mesographa forficata* L., **Evergestis extimalis* Sc., *Platyptilia gonodactyla* Schiff. e.a.

4. Soorten, waarvoor de „onkruidvegetatie met bomen ertussen”, zoals het Bos, niet zonder spot, wel eens door de plantensociologen werd gekarakteriseerd, juist een geschikt biotoop vormt, bijv. *Hypena proboscidalis* L., **Hemithea aestivaria* Hb., **Sterrha fuscovenosa* Goeze, en *S. dimidiata* Hfn. (weinig), *Xanthorhœ montanata* Schiff., *X. spadicearia* Schiff., *X. ferrugata* Cl. (minder dan de vorige), *Epirrhoë alternata* Müll., *Pelurga comitata* L., *Deilephila exanthemata* Sc., *D. pusaria* L. (minder dan de vorige), *Sylepta ruralis* L., *Eurrhyncha hortulata* L. (*urticata* L.), *Udea olivialis* Schiff. De rupsen van deze soorten leven op brandnetel, zuring, melde, weegbree, walstro, ganzevoet, kool e.d.

5. Soorten, die in verband staan met de oeverbegroeiing en de moerasvegetatie, de bewoners van de drassige terreinen dus. Dergelijke dieren behoren ons hier eigenlijk niet te interesseren, want hun milieu is, voor zover tenminste niet met elzen beplant of op andere wijze gemaltraitéerd, intact gelaten. Maar in een groot deel van het Bos worden nu eenmaal dergelijke dieren gevangen en het grootste deel is waarschijnlijk van deze terreinen afkomstig, hoewel de oevervegetatie langs de waterpartijen, die dus weer tot het Bos s.s. behoren, ook mogelijkheden voor sommige van deze soorten bieden (bijv. *Simyra albovenosa* Goeze). Om nu baldadig schrappen in de soortenlijst te vermijden leek het me beter deze drassige terreintjes in het onderzoek te betrekken. Ze bevinden zich aan de Noordkant (Oeverlanden van het Nieuwe Meer) en aan de Zuidkant (Oeverlanden van de Amstelveense Poel en een geïsoleerd terreintje bij de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder). Op dit laatste plekje vliegen *Clossiana selene* Schiff., *Zygaena filipendulae* L. en *Crambus pascuellus* L.

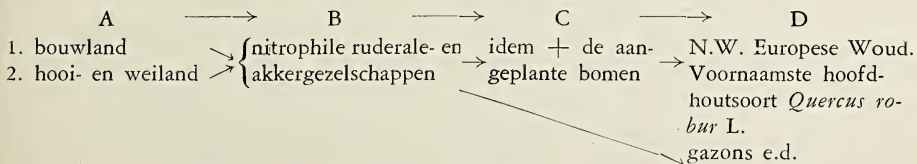
Tot deze groep behoren soorten als *Philudoria potatoria* L. (NIEUWLAND ving op de Oeverlanden van het Nieuwe Meer in donker de rupsen, die zich door hun luidruchtig geknaag verrieden, ook op licht), *Simyra albovenosa* Goeze (e.l., weinig op licht), *Nonagria sparganii* Esp. (e.l. en op licht), *N. geminipuncta* Hw. (op licht), *Chilo phragmitellus* Hb. (gewoon op licht), *Schoenobius gigantellus* Schiff. en *S. forficellus* Thnbg. (meer dan de vorige, beide op licht). Van *Calamotropha paludella* Hb. (*Crambus paludellus* Hb.) werd 1 ex. gevangen. Het is een in ons land van weinig vliegplaatsen bekende en ook in het ons omringende gebied lokale, meest in uitgestrekte moerassen voorkomende soort. Zo weet LHOMME (1935, vol. II: 61) voor België slechts 1 ex. te vermelden. Zij kan echter op de vliegplaatsen talrijk zijn (DOETS, *Ent. Ber.* 12 : 84 en 13 : 163). Van *Schrankia costaestrigalis* Sph., een zeldzame (of meestal voor een waardeloze Pyralide versleten) soort ving ik in 1950 en 1951 een exemplaar op precies dezelfde plaats aan de rand van het Nieuwe Meer, waar ook de vorige soort gevangen werd. De door LEMPKE (1952: 554) opgegeven vindplaatsen Kortenhoef, Ankeveen, Loosdrecht, Amsterdam (waar ?) en Roelof Arendsveen doen vermoeden, dat de soort hier thuishoort, zodat deze vindplaats nu eerst recht beantwoordt aan de beschrijving van SPULER (1910, vol. II : 381), die de vertegenwoordigers van dit genus „an feuchten Waldrändern” laat vliegen.

6. Soorten, waarvan de rupsen onder water kunnen leven: *Nymphula stratiotata* L. (in het gehele Bos op licht), *N. stagnata* Don. (veel minder), *N. nymphaeata* L. (vooral op licht), *Cataclysta lemnata* L.

De gegevens sub. 5 en 6 over lichtvangsten gelden voor het Bosgedeelte rond de Roeibaan.

De met een asterisk gemerkte soorten rekent men in het lage land meestal tot de zeldzaamheden, maar de omgeving van Amsterdam (soms zelfs de parken en tuinen binnen de stad) bieden blijkbaar gunstiger omstandigheden voor deze dieren. Andere voorbeelden hiervan: *Celastrina argiolus* L. (LEMPKE & VÁRI 1941: 181), *Alsophila aescularia* Schiff. en *Euphyia bilineata* L. Misschien mag *Eupithecia pygmaeata* Hb. ook wel tot deze groep worden gerekend. Ik ving deze in ons land weinig waargenomen soort op twee plaatsen bij Amsterdam tussen onkruidvegetatie en kort daarop in het Bos. De rupsjes leven in de doosvruchtjes van verschillende Alsinecën (SPULER 1910, vol. II : 80). De bijna eenkleurige, zwart-bruine vlindertjes vliegen overdag rond.

Het best kunnen de verschuivingen, die binnen deze oorspronkelijke bevolking zullen zijn opgetreden, misschien worden geschetst aan de hand van onderstaand schema, waarin de in de vegetatie vastgestelde ontwikkelingsstadia zijn aangegeven:

A. Was de oorspronkelijke toestand van het polderland (vóór 1936).

B. Ontstaan ten gevolge van verwaarlozing van A. door de boeren na de ont-

eigening of door uitstel van de boomaanplant door verschillende omstandigheden. C. Ondanks het onderhoud keren de onkruiden van B. steeds tussen de bomen terug tot lichtgebrek hen verdrijft (*Tussilago farfara* L. bijv.). De oudere gedeelten van het Bos bevinden zich in stadia, waarbij het onder B. bedoelde vegetatietype als ondergroei geheel of nagenoeg verdwenen is, maar de kruidlaag, behorende bij de natuurlijke bosgemeenschappen (D) zich nog niet goed wil ontwikkelen (voorbeelden: *Poa nemoralis* L., *Alliaria officinalis* Andr.).

De onder 1, 5 en 6 bedoelde soorten van het autochthone element zullen we buiten beschouwing laten, voor hen is er weinig veranderd. Opvallende quantitative verschuivingen werden hier niet waargenomen. Maar de onder 2, 3 en 4 behandelde soorten laten zich gemakkelijk in dit ontwikkelingsschema voegen en aldus zou een successie $2 \rightarrow 3 \rightarrow 4$ worden gesuggereerd, een successie, die nergens met objectieve methoden (d.m.v. permanente quadraten bijv.) werd vastgesteld.

Enkele waarnemingen:

Na omspitten en met bomen beplanten van een tijdens de Duitse bezetting in het B-stadium gebleven terrein zijn enkele soorten definitief uit het Bos verdwenen: *Tyria jacobaeae* L. (wordt bij de allochthonen behandeld) en de beide sub. VII vermelde Trypetiden. De onder II-3 genoemde Pyraliden zal men op dit terrein nu meestal tevergeefs zoeken, maar in de jongere Bosgedeelten zijn ze voldoende te vinden. In de omgeving van de Roeibaan, het oudste Bosgedeelte, wordt geregeld op dezelfde plaatsen in de schemering en op licht gevangen. Opvallend was hier de regressie van:

Amathes c-nigrum L. In 1946 nog 22 exemplaren op licht op één avond. *Leucania impura* Hb. In 1945 en 1946 bepaald talrijk in de schemering op bloeiend gras.

Later konden daar van deze soorten nog maar enkele dieren worden genoteerd.

Aan de andere kant behoeft niet te worden getwijfeld aan de quantitative toename van de onder 4 bedoelde soorten. Het voormalige polderland zal deze dieren maar weinig kansen geboden hebben, het is zelfs de vraag, of ze alle vroeger in dit gebied te vinden zijn geweest. Soorten als *Phigalia pedia* F., *Operophtera brumata* L. e.a. zullen zonder meer van het toenemende bomental geprofiteerd hebben. De overvloedige aanplant van de els, die gedurende de eerste jaren ter beschutting van ander loofhout moet dienen, heeft niet tot overheersing van bepaalde soorten geleid. Dit misschien mede, doordat de verschillende delen van het Bos zich steeds in uiteenlopende ontwikkelingsstadia bevinden. *Alnus*-dieren, die geregeld, maar weinig, in het Bos worden waargenomen, zijn *Plemyria rubiginata* Schiff. (*bicolorata* Hfn.) en *Hydriomena coerulea* F. (zie ook onder IV). Vgl. de kevers (sub VII). Ook één maal *Drepana curvatula* Bkh.

Hierbij hebben zich een aantal soorten gevoegd, die men vooral in onze bosrijke streken kan aantreffen (zie onder IV).

Juist vele vlinders laten zich niet in dergelijke schema's en indelingen onderbrengen, maar om iets van de dynamiek in de vlinderbevolking van dit gebied vast te leggen, zijn ze welhaast onontbeerlijk. Getracht zal worden in de toekomst deze opzet een wetenschappelijker basis te geven.

III

Iets uitvoeriger zullen we ingaan op hetgeen bekend is van de lotgevallen van de soorten, die niet tot de oorspronkelijk inheemse bevolking hebben behoord. Al deze soorten, die niet tot het autochthone element gerekend kunnen worden, zou ik hier het „allochthone” element willen noemen. Hieronder vallen dus ook soorten, die nu tot de gewone verschijningen in het Bos behoren (zie sub. IV) of die zelfs voor de aanleg van het Bos wel zeker geen zeldzaamheden zijn geweest (*Vanessa atalanta* L. en *Plusia gamma* L.).

Binnen het allochthone element kunnen in beginsel drie groepen worden onderscheiden (LEMPKE & VÁRI 1941 : 279, LEMPKE 1952 : 905), nl. de zwervers, de adventieven en de trekkers. Bij de beide eerstgenoemde groepen zullen we ons afvragen, welke factoren mogelijk tot hun komst hebben geleid of deze in de hand hebben gewerkt.

1. Zwervers. Als gebieden van herkomst lijken in de eerste plaats het duingebied en het Gooi in aanmerking te komen.

a. De afstand, die de dieren uit de duinen moeten overbruggen, bedraagt hemelsbreed ongeveer twee derde van de afstand, die het Bos van het Gooi scheidt.

b. Tussen het Bos en de duinen bevindt zich een homogeen poldergebied, van het Gooi wordt het Bos door een plassenlandschap gescheiden.

c. Hoe uiteenlopend de meningen over de invloed van de wind waren ziet men in *Ent. Ber.* 9 : 127. DIAKONOFF en HENKEL spreken daar de mening uit, dat onze heersende westenwinden migratie van west naar oost zouden kunnen bevorderen, terwijl COLDEWEY in een noot daarbij aantekent, dat hij bij zijn lichtvangsten de indruk kreeg, dat de dieren tegen de wind in vlogen. WILLIAMS (1930 : 368) vermeldt, dat van de 370 geobserveerde dagvlinders er 87 tegen de wind in en 84 met de wind mee vlogen. Hieronder waren diverse soorten, die onderling weinig in gedrag verschilden. Het komt hem op grond van deze waarnemingen dan ook onwaarschijnlijk voor, dat er verband bestaat tussen wind- en vliegrichting. Anders is het met stormen, die de dieren onvrijwillig mee zouden kunnen voeren. COCKAYNE (*Ent. Record* 64 : 71) sluit bij een beschouwing over de plotselinge vangst binnen korte tijd op verschillende plaatsen van de Engelse Zuidkust van een voor deze streken onbekende Pyralide, *Hymenia recurvalis* F., het transport door luchtstromen niet uit. De ♂♂, die gedreven door hun sexueel instinct de ♀♀ tegen de wind in tegemoet gaan, zullen we dan maar vergeten, temeer, omdat de verbluffende resultaten meestal werden verkregen bij soorten met niet- of slechtvliegende ♀♀, die over weinig migratiemogelijkheden lijken te beschikken.

Het is natuurlijk te gewaagd, de herkomst van de zwervers (die misschien wel adventieven zijn) te willen aanduiden. De factoren, onder a, b en c (stormen) genoemd, zouden het vermoeden wettigen, dat de zwervers vooral uit westelijke richting het Bos hebben bereikt. In enkele gevallen kunnen gegevens over de geografische verspreiding ons nog aanwijzingen geven, als bijv. de soort in de duinen meer werd waargenomen dan in het Gooi of omgekeerd. Mogelijk uit de duinen afkomstige soorten zijn *Tyria jacobaeae* L. (de soort werd vroeger meermalen bij Amsterdam aangetroffen, ook als rups, maar komt daar nu, zover mij bekend is, niet (meer) voor), *Melissoblyptus zelleri* de Joann. (*bipunctatus* Z.), *Xantorhoë designata* Hfn., *Ligdia adustata* F., *Bapta bimaculata* F. Uit het Oosten

zouden dan gekomen kunnen zijn *Pararge aegeria* L. (twee keer in 1947), *Nymphalis antiopa* L. (twee keer in April 1948, overwinteraars ?).

2. Adventieven. In de eerste plaats denkt men hier aan dieren, die tegelijk met de in het Bos geplaatste bomen naar dit gebied werden overgebracht. De voor de aanplant bestemde, 2- tot 3-jarige boompjes werden rechtstreeks van kwekerijen in Noord-Brabant (Zundert, Oudenbosch) naar het Bos vervoerd. De beplanting daarmee werd omstreeks 1950—1951 voltooid en naar men mij verzekerde, heeft men nadien geen bomen meer uit Brabant betrokken. De laatste zending (1951) was uit West-Vlaanderen (België) afkomstig. Als adventiefbron zou verder de aan het Bos grenzende Amstelveense plantentuin in aanmerking kunnen komen. Hier is bijv. *Pleurota bicostella* Cl., een Gelechiide van de heidevelden, gevonden. Van soorten, die men tot deze groep zou willen rekenen en die ook daarna geregeld en in aantal werden gevangen, mag men dus wel aannemen, dat ze zich in het Bos hebben ingeburgerd.

Langs deze weg hebben misschien soorten als *Iodes lactearia* L. (els, berk, eik), *Semiothisa clathrata* L., *Synanthedon culiciformis* L. (boort in berkestammen), *Fumea casta* L. (HERING, 1926: 224, acht de Psychidenlarven zelfs in staat per boomstam oceanen over te steken) het Bos bereikt.

En niet alleen bomen als eik, berk en beuk, maar ook populieren en wilgen (de katjes inclusief !) werden uit Brabant overgebracht. Heel misschien is *Eupithecia tenuiata* Hb. (want ook uit Ankeveense katjes gekweekt) op deze wijze in het Bos gekomen. De rupsjes vallen tegelijk met de katjes naar beneden en v. d. MEULEN bemerkte bij z'n kweek dan ook, dat de rupsjes in tegenstelling tot de bekende katjeseters, weigerden tot het eten van jonge wilgeblaadjes over te gaan.

Betere voorbeelden van adventieven dan de hier genoemde vond GRAVESTEIN onder de Hemiptera (zie sub. VII).

3. Over de echte trekkers kunnen we kort zijn. In het Bos werden gesignaleerd: *Vanessa atalanta* L. (elk jaar), *Vanessa cardui* L. (1945, 1946, 1947, 1948), *Pontia daplidice* L. (1947 in aantal op een terrein ca. 600 m van het Bos vandaan), *Colias hyale* L. (1947), *Colias croceus* Fourcr. (1947), *Issoria lathonia* L. (April 1948, twee keer, heeft de soort in het Bos overwinterd ? Vgl. LEMPKE's trekvlindersverslag over 1948, *Ent. Ber.* 12 : 428), *Macroglossum stellatarum* L. (1946, 1947), *Plusia gamma* L. (elk jaar), *Nomophila noctuella* Schiff. (1945, 1952). Zowel van *Herce convolvuli* L., als van *Acherontia atropos* L. vond REKERS in 1947 de rups (laatstgenoemde op *Datura stramonium* L.).

IV

Hieronder volgt een lijstje van soorten, die bijna alle voor Amsterdam en omgeving als zwervers of adventieven te boek staan, maar die in het Bos jaren achtereen onafgebroken werden waargenomen. Sommige ervan kunnen zelfs gewoon of talrijk worden genoemd, hoewel hun aantal met het jaar kan wisselen. Het is dus wel gerechtvaardigd om aan te nemen, dat deze soorten hier nu tot indigenen zijn geworden. In de kolom „sedert” is het jaar aangegeven, waarin de aanwezigheid van de soort voor het eerst in het Bos werd vastgesteld. Er is al voldoende op gewezen, dat vooral aan de jaartallen 1944 tot 1946 niet te veel waarde moet worden gehecht.

soort	sedert	voedselplant	elders bij A'dam	bijzonderheden
<i>Antocaris cardamines</i> L.	1944	Cruciferen	zeldzaam	v. D. VLIET vond de eitjes
<i>Semiotbisa alternaria</i> Hb.	1946	<i>Pinus</i> , <i>Myrica gale</i> , misschien <i>Salix</i>	nooit	vooral op licht
<i>Fumea casta</i> Pall.	1946	± polyphaag	weinig	de zakken tegen stammen
<i>Brepbos parthenias</i> L.	1946	<i>Betula</i>	1 maal	vliegen in de zon
<i>Campaea margaritata</i> L.	1946	<i>Alnus</i> e.a. bomen	enkele exx.	vooral op licht
<i>Erannis marginaria</i> F.	1947	<i>Alnus</i> , <i>Quercus</i> , <i>Betula</i>		het ene jaar talrijk, het andere veel minder
<i>Xanthorboë designata</i> Hfn.	1947	<i>Brassica</i> (!)	jaren achtereën in het Vondelpark, verder slechts 1 ex.	op te jagen, ook op licht
<i>Sterrha emarginata</i> L.	1948	<i>Salix</i> en lage planten (!)	1 maal	overdag op te jagen, in de schemering en op licht
<i>Ectropis bistortata</i> Goeze	1948	± polyphaag	enkele exx.	op licht en tegen stammen
<i>Jodis lactearia</i> L.	1949	<i>Alnus</i> , <i>Quercus</i> , <i>Betula</i>	nooit	vooral op licht
<i>Sterrha biselata</i> Hfn.	1949	<i>Taraxacum</i> etc. (!)	nooit	op te jagen en op licht
<i>Scoparia truncicolella</i> Stt.	1951	„Erd- und Baummoos“	enkele exx.	op stammen
<i>Serraca punctinalis</i> Sc.	1952	<i>Betula</i> e.a. loofbomen	nooit	op licht en tegen stammen

Deze gegevens wijzen er wel op, dat vooral de aanplant van berk, els en eik tot verrijking van de fauna heeft bijgedragen. Nagenoeg alle behoren ze tot soorten, die men in ons land bijna uitsluitend in de bosrijke streken aantreft en hun aanwezigheid in het Amsterdamse Bos betekent ongetwijfeld een stap voorwaarts in de moeizame ontwikkeling tot de natuurlijke biocoenen van het N.W.-Europees Woud.

De meeste van deze soorten gingen in de oudere (en soms nog wel eens in de modernere) faunistische literatuur door voor „zandgrondieren”, een typering, die moeilijk is vol te houden, nu deze dieren weinig bezwaar tegen de veengrond en de oude zeeklei blijken te hebben. Het is wel opvallend, dat zelfs dergelijke vage milieuaanduidingen niet houdbaar zijn.

(Slot volgt)

Ectropis consonaria Hb. Mijn ab ovo kweek dunde onrustbarend, zonder dat ik daarvoor een duidelijke oorzaak kon vinden. Het raadsel werd evenwel opgelost, toen ik bemerkte, dat de grote rupsen de zwakkere broeders gezellig met huid en haar verslonden. De vraag blijft natuurlijk, of deze vleesvoeding de rups van nature eigen is, of dat dit kannibalisme alleen optreedt, als de rupsen in aantal bij elkaar gekweekt worden.

Het ♀ legt overigens gemakkelijk haar eieren in stukjes insectenturf. Die zijn eerst dof blauwgroen, verkleuren spoedig in bruinrood. Ze worden in de gaatjes en gleuven van de turf afgezet. Na ongeveer 10 dagen komen ze uit. De jonge rupsen zijn uiterst beweeglijk.

W. J. BOER LEFFEF, Korteweg 53, Apeldoorn.